

Landskabet

I baglandet mellem Ålbæk og Strandby ligger store mose- og hedestækninger, der er dannet efterhånden, som havet efter istiden har trukket sig tilbage foran den gamle kystskrænt, der går fra Frederikshavn til Hirtshals. Sandfyngningen har forårsaget tilbivelsen af klitterne. De såkaldte rimmer (langsgående volde) i nord-sydgående retning er resultat af den fremherskende vestenvind. I læ af rimmerne er moserne, de såkaldte doppere, dannet som resultat af de dårlige afløbsforhold.

Rimme-doppellandskab ved Råbjerg Mose

Rimme- og doppelandskabet har, siden Skagens Odde begyndte at dukke op af havet efter sidste istid, ligget som et stort uigennemtrængeligt område med egekrat, høje klitter, moser og heder. Områdets bønder måtte drive et alsidigt landbrug for overhovedet at kunne eksistere på de magre jorder. Der blev vittigt talt om, at man høstede med barberblade, og at spurven måtte på knæ for at nippe af aksene.

Gårdene var placeret i kanten af det dyrkningsbare område, som kaldes indmarken. Den oprindelige dyrkningsform afspejler sig i matrikuleringen, hvor det ses,

at gårdene ligger på lange matrikler, der går fra stranden til heden og mosen i baglandet. Stranden udnyttedes til fiskeri med landdragningsvod eller fra småbåde. Der var heller ikke langt til østersbankerne, der strakte sig nord for Hirsholmene og langt op i Ålbækbugten.

Oprindeligt blev overdrevsområderne inde i land afgræsset af får, heste og kvæg. Flere kilder taler om opdræt af krigsheste i området i 12-1300 årene. En anden udnyttelse var tørvgravning, og hedeblødderne omkring udflytterbyen Jerup sendte tørv til opvarmning og madlavning over Fladstrand (Frederikshavn) til København.

Tørvgravning på gammel-dags maner

I begyndelsen af 1900-tallet udløstes ønsket om mere dyrkningsegnet jord, og bønderne forsøgte at inddrage rimme- og doppelandskabet. Det var et kæmpe arbejde, der kun kunne udføres med simple arbejdsredskaber, som hakke, skovl, spade og trillebør. Først skulle der graves kanaler, så man kunne afvande moseområderne, før man overhovedet kunne begynde på opdyrkningen. Det var et langt sejt træk, hvor mosen skulle undergraves. Det vil sige, at man blandede mosejorden fra dopperne med sandjorden fra rimmerne. På denne måde opnåede man at lave agerjord, samtidig med at området blev løvnet. Rent praktisk foregik det ved at fjerne mosejorden i 3-4 meters dybde, hvorefter sandet fra rimmerne fyldtes i hullerne. Herefter blev mosejorden fordelt på området. Til sidst mergledes området og fik påkørt kunstgødning.

Efter erhvervedes skiftet begyndte Hedeselskabet at arbejde med planer for en udnyttelse af landskabet i stor stil. I 1937 blev et 3.000 tønder land stort område købt af Jysk Landvinding A/S med tilbagekøbspligt for bønderne. Desuden skulle der indrettes statsmændsbrug på nogle af de nykultiverede områder.

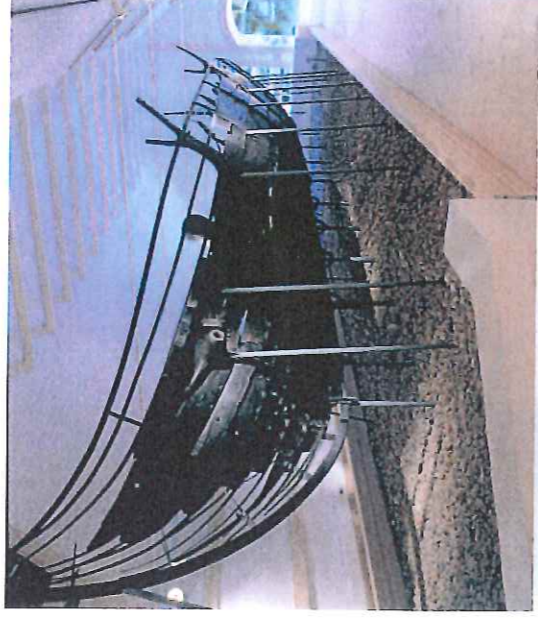
Strandby

Strandby nævnes første gang i 1466 og har altid fungeret som fiskerleje. Før havnens anlæggelse blev der fisket med små joller fra kysten. Fiskeriet udgik fra kåse, som er en primitiv form for havnemole, der stammer tilbage fra middelalderen.

Den første private bådhavn blev anlagt i 1893-96, og siden er havnen blevet udvidet flere gange. Havnen er i dag en af de travleste fiskerihavne på Jyllands østkyst.

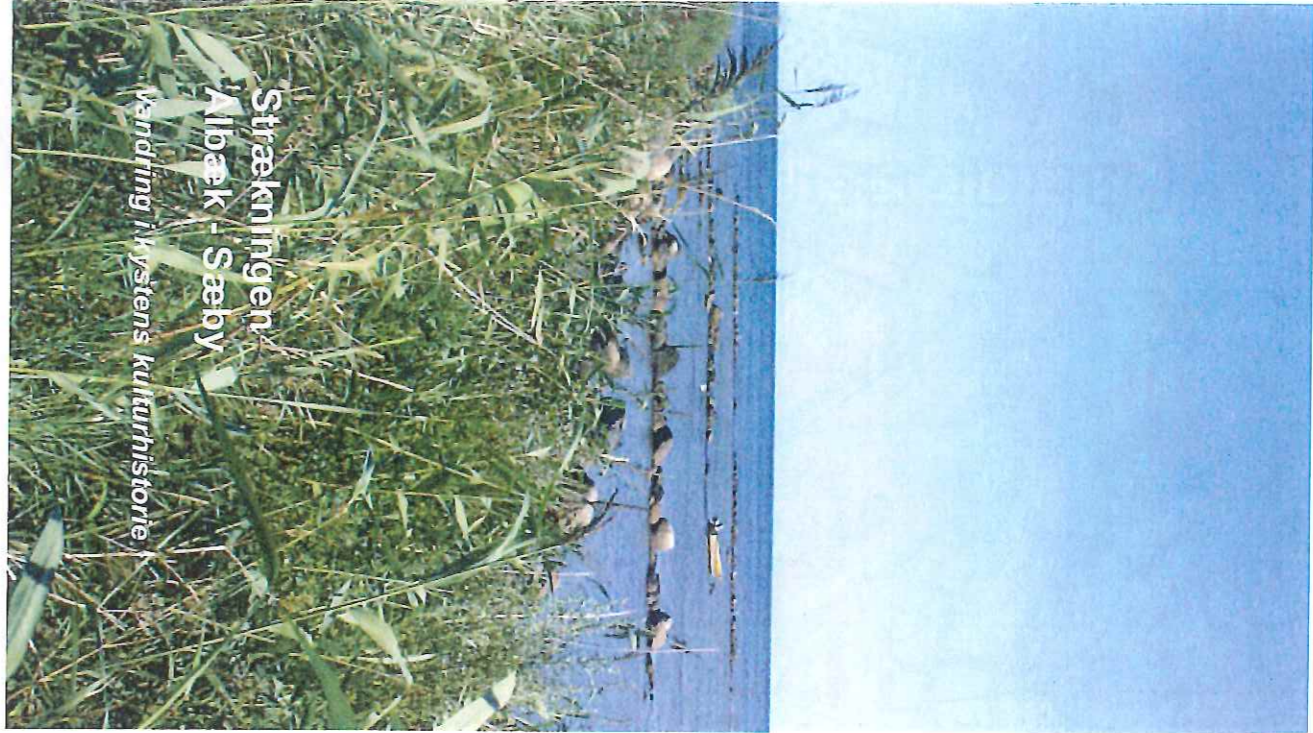
Syd for Strandby er den gamle naturhavn omkring udmundningen af Elling Å. Her er der fundet et middelalderstøb, som kan ses på Bangsbomuseet. Med naturhavnens tilsanding og landhævningen i Vendsyssel skabtes et område, der var perfekt til kreaturgræsning, som den bagvedliggende herregård Lerbæk specialiserede sig i. Området er i dag internationalt fuglebeskyttelsesområde.

Ellingåskibet, der kan ses på Bangsbomuseet

The North Sea Trail/NAVE North Trail project is partly funded by EU through the Interreg IIB North Sea Programme

Strækningen
Ålbæk - Sæby
Vandring i kystens kulturhistorie

Niels Bohrs Vej 30 - 9220 Aalborg Øst - Tlf. 9635 1000 - www.nm.dk

REGION NORDJYLLAND

www.northseatrail.org

Samarbejde og finansiering

I Vendsyssel, Himmerland og Thy er det amterne, Skov- og Naturstyrelsen og Midt-Nord Turisme, som har stået for etableringen af Nordsestien i et tæt samarbejde med kommunerne, museerne, de lokale arkiver og de organisationer, der repræsenterer landbrug, natur, friluftsliv, turisme samt ikke mindst de lokale lodsejere. Projektet er delvist finansieret af EU gennem Interreg-IIB programmet for Nordsestien, der har som mål at fremme en bæredygtig udvikling og forvaltning af miljø, naturressourcer og kulturarv.

I Danmark er vandreruten på ca. 1.500 km. Fra Tyskland gennem Sønderjylland og Vestjylland følger den de gamle drivveje. Ved Agger og frem til Skagen går den langs Vestkysten, derefter ned langs Kattegats "milde kyst" og ud på Djursland. Herfra er der færgeforbindelse til Sjællands Odde, hvor ruten fortsætter gennem det vestlige og sydlige Sjælland til Møn. I det nordlige Jylland er der udgivet folderer for de enkelte delstrækninger af Nordsestien. Denne folder er en del af den samlede serie og dækker strækningen fra Ålbæk til Sæby, som er 48 km lang.

Nordsøstien
North Sea Trail

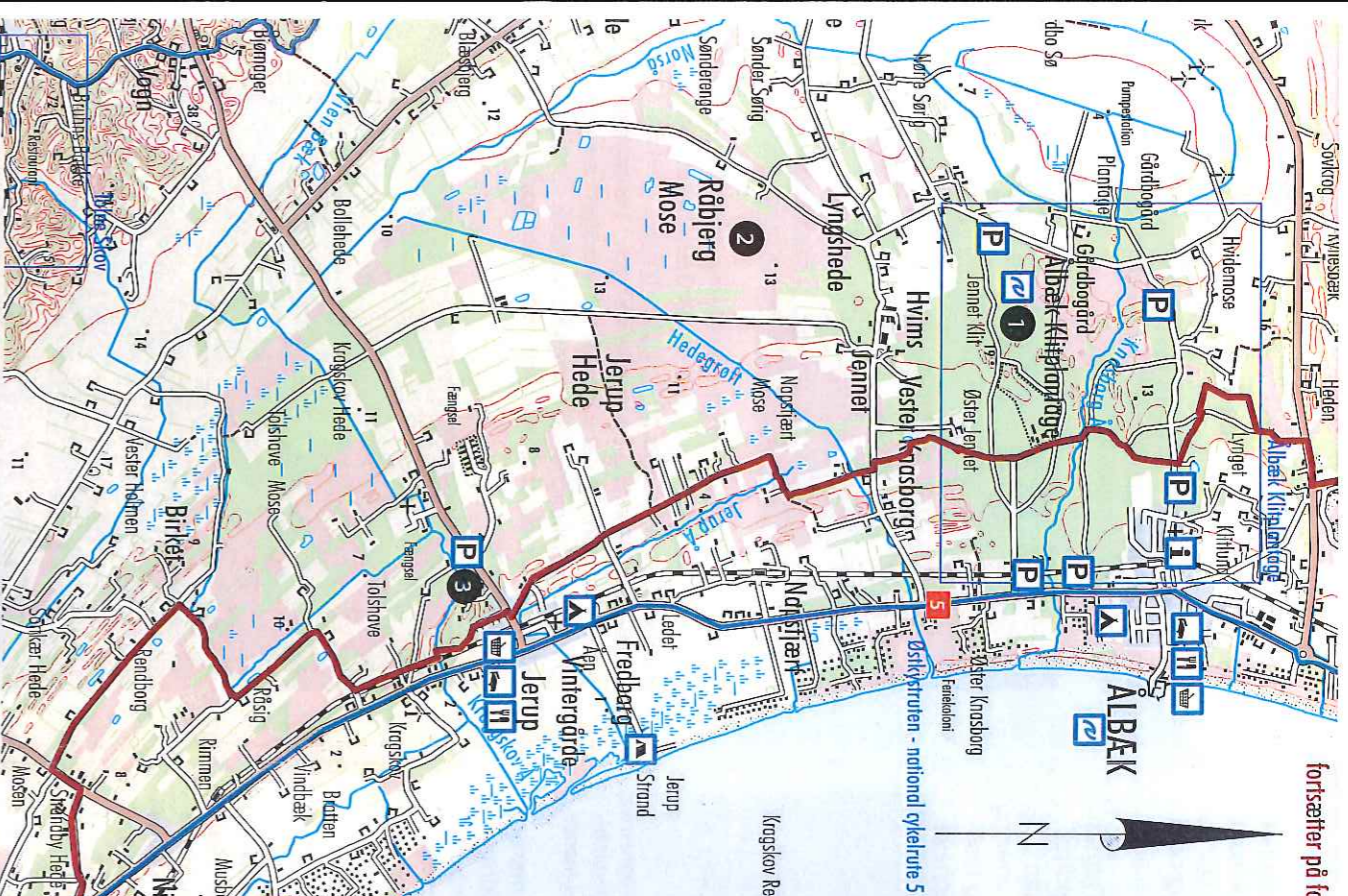
North Sea Trail - international vandrerute

Nordsestien er en del af North Sea Trail og NAVÉ North Trail-projektet, hvor målet er at etablere vandreruter på gamle historiske spor rundt om hele Nordsestien. 26 regioner fra Danmark, Norge, Sverige, Tyskland, Holland, England og Skotland medvirker i projektet, hvor retningsveje, kirkestier, kongeveje, drivveje og sejlruter er kædet sammen med natur- og kulturhistoriske seværdigheder.

Vandrerne, turister og lokale får nu mulighed for at opleve de unikke kystlandskaber, og hvordan livet har formet sig rundt om Nordsestien.

North Sea Trail har en samlet længde på 5.000 km og er overalt skiltet med et svunget "N" med form som en bølge. Stien følger fortrinsvis eksisterende mark- og skovveje, stier og biveje i det åbne land. Nogle steder er der trampestier, der følger terræn, skel eller læhegn. Der følges hele tiden nye strækninger til, og mere detaljeret information om de enkelte dele af ruten kan findes på www.northseatrail.org

ÅLBÆK BUGT

1 Ålbæk Kirkeplantage. Plantagen er omkring 100 år gammel. Her vokser især forskellige slags fyrretræer, og der findes eggekorn, som stammer fra den oprindelige egeskov. I skoven findes områder med stenløtter - et landskab, som er helt specielt for landskabet.

2 Røbjerg Mose. I Røbjerg Mose ses et af verdens flotteste eksempler på oddenudmøntning med gamle strandvoldeside om side som dringe i træ.

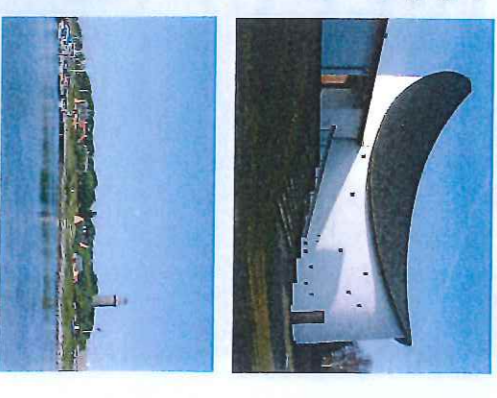
3 Kalmer Rimmer. Lille træer område, hvor et sæmpræget landskab tødt af havet, endnu er bevaret. Her ses et mønster af langstrakte, smalle rigge bevokset med egeltræ og lavrvinger bevokset med lynn. Der er et såkaldt rimmede landskab, som kun findes på kattegattens af Vendsyssel.

4 Strandby. Hovnen blev indviet i 1896. Byen og fiskeriet voksede side om side. Midt i 1980'erne var ca. 90 kuttere hjemmeløbende i Strandby, men med kriser og restriktioner på fiskeriet gennem en årtække er antallet af kuttere i dag mere end halveret. Strandby Kirke er opført 1965-66 og tegnet af arkitekt J. Blegvad. Kirken er meget utraditionel, oval i form med toget former som en sadel. Kirkerummet er enkelt med inventar i lyst egetræ, alter af hvidmalte mursten og trækors i bøjler eg.

5 Hirsholmene. Beliggende i kattegatt omkring 7 kilometer nordst for Frederikshavn. Øgruppen omfatter foruden den bebodde ø Hirsholm følgende øer: Græstholm, Tyholm, Kølpen og Deget samt et antal mindre holme, i alt ca. 45 ha. Holmene, der i 1938 blev fredet som naturvidenskabeligt reserver, er især kendt for deres rige fugleliv. I 1981 blev fredningen udvidet til også at omfatte det omkringliggende havområde på ca. 2.400 ha.

6 Palmestranden. Fra juni til september er der på Frederikshavn Nordstrand 60 palmer. Ud over palmerne byder stranden på grill, beachvolley, ishús og ioléhavn. Badestranden har Blå Flag, som viser, at vandkvaliteten er i top.

7 Nordre Skanse. Ved Frydenstrandsrytten ligger den fædelde Nordre Skanse opført under Kælskerkongen 1627-29. Herefter blev den overtaget af det Danske Landeværn og istandsat og ombygget som Moltkes Skanse op til Englandskrigen 1801-1814.

HIRSHOLMENE

8 Fiskeriklyngen. Den sidste rest af det oprindelige fiskerile. Fiskerileet bestod af to klynger af huse. Et omkring Søgade, kaldet søndre fiskeriklynge, og et nordligt kaldet nordre fiskeriklynge. Her imellem ligger bogerskedstads boliger i Skjæppegade og Soregade, hvor også byens to tørre - Nytorv og Gammel Torv - ligger.

9 Frederikshavn. Fladstrand var i middelalderen en lille klynge fiskerihuse neden for Flade Bakke. Fiskerilejet lå godt beskyttet bag Hirsholmene og blev allerede tidligt i 1600 brugt som flådebase og base for skanser og et krudttårn. Fladstrand Grodelt blev i 100 år senere brugt af Tordenskiold under Store Nordiske Krig 1700-1720. Fladstrand blev i 1805 til Frederikshavn, da kong Frederik VI byggede en statshavn, men først i 1818 fik byen købstadsretigheder. Hovnen blev en dynamo for det lille fiskersamfund, der hurtigt voksede til en driflig havneby med vævfor, maskinfabrik, godstønsport og færgedrift.

10 Krudttårnet. Frederikshavns vartegn. Krudttårnet blev flyttet i 1975 og har nu fået en central placering i byen.

11 Neppens Havn. Et lillesom Skanseshovnen en søgyroet havn for fritidsfiskere. Hovnen er en dyrket fortsættelse af de kasse (små stenmoler) og mindre anlæbsbroer, der er forsvundet ved Frederikshavns udvikling mod syd.

12 Bangsbo Museum. Huset der Jyske Modstandsmuseum, søforssamlingsen m.m. og er indrettet i en herregård med bygninger fra 1500-tallet. Ved museet findes dyrepark og botanisk have. Fra Bangsbo Museum findes stier gennem skoven op til Bangsbo Fort.

13 Bangsbo Fort Museum og Niels Juels Kanoner. Fæstningsanlæg bygget af den tyske besættelsesmagt i 1940-45. Anlægget består af 69 forskellige typer bunkere samt 4 kanoner fra artilleriskibet Niels Juel. Museet er indrettet i en tidligere kommandobunker, som var beregnet til den tyske øverstkommanderende i Nordjylland under besættelsen 1940-45.

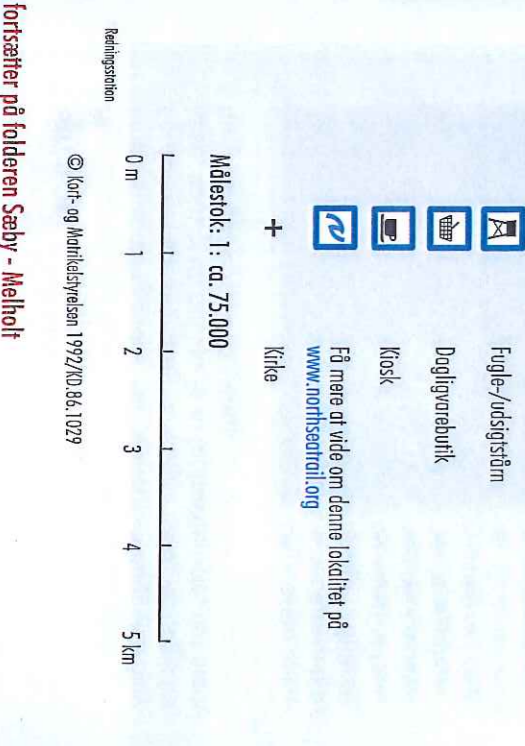
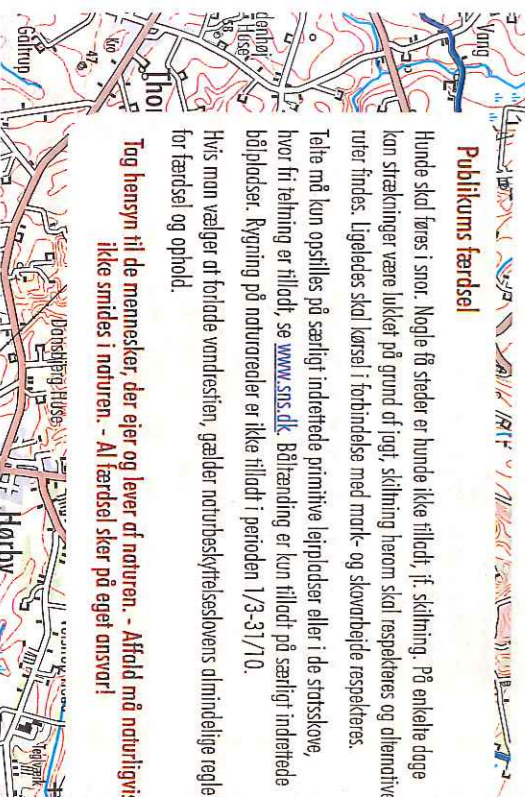
Publikums færdsel

Hunde skal føres i snor. Nogle få steder er hunde ikke tilladt, if. skilting. På enkelte dage kan strækninger være lukket på grund af jagt, skilting herom skal respekteres og alternative ruter findes. Ligeledes skal kørsel i forbindelse med mark- og skovarbejde respekteres. Telle må kun opstilles på særligt indrettede primære lejrpladser eller i de statskove, hvor fri teltning er tilladt, se www.sns.dk. Bilteltning er kun tilladt på særligt indrettede biltpladser. Rygning på naturarealer er ikke tilladt i perioden 1/3-31/10.

Hvis man vælger at forlade vandrestien, gælder naturbeskyttelseslovens dimindelige regler for færdsel og ophold.

Tog hensyn til de mennesker, der ejer og lever af naturen. - Afhold må naturligvis ikke smides i naturen. - Af færdsel sker på eget ansvar!

Fortssætter på folderen Søby - Melholt

Målestok: 1: ca. 75.000

0 m 1 2 3 4 5 km

© Kort- og Matrikelstyrelsen 1992/MD 86.1029